

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/trj.2020.19.2967>

УДК 070.422:82–92]:[654.197:808.5]

МОВА ТЕЛЕВІЗІЙНОГО РЕПОРТАЖУ

Наталія Михайличенко

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Генерала Чупринки, 49, м. Львів, 79044, Україна,
e-mail: myhajlychenko@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0003-3599-3914>*

У статті схарактеризовано мовностилістичні особливості телевізійного інформаційного репортажу на прикладі сучасних випусків новин. Проаналізовано мовні порушення в журналістських репортажах. З'ясовано причини мовних помилок та подано рекомендації для підвищення культури мовлення українських репортерів.

Ключові слова: мовна норма, репортаж, мовні порушення.

Постановка проблеми. Телевізійний репортаж – один із головних жанрів сучасної української журналістики, завдяки якому глядач має можливість отримати достовірну інформацію з місця події через призму сприйняття репортера. Тому образ самого журналіста, форма подання новини, стиль та доступність, чіткість та правильність його мовлення мають найважливіше значення, оскільки за допомогою екстралінгвальних та мовних засобів журналіст передає інформацію реципієнтові. Репортаж є «відображенням життя через авторське сприймання, через призму певної ідеї, яка зумовлює сюжетну лінію репортажу»¹.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різноманітні особливості репортажного тексту розглядали у своїх наукових розвідках Р. М. Назар («Мовні особливості репортажного тексту», «Репортажний текст: структура, семантика»), А. Лісневська, Т. Коженювська («Мистецтво телевізійного репортажу»), Л. М. Шутяк («Новий журналізм» у медійному дискурсі України: генеза та жанрово-стилістичні ознаки»), В. Тарасюк («Специфіка репортажу в українській інтернет-журналістиці (за матеріалами сайту ЛітАкцент)»), В. Лизанчук («Радіорепортаж – найскладніший інформаційний жанр»), Ю. Коваленко («Сучасний телевізійний репортаж: жанрові та мистецькі ознаки») та інші.

Дослідники зосередили свою увагу передусім на структурних особливостях, жанрових характеристиках, художньо-публіцистичних ознаках репортажу. Поза увагою науковців залишаються граматико-синтаксичні, лексичні, стилістичні характеристики

© Михайличенко Н., 2020

¹ Лизанчук, В. (2013), «Радіорепортаж – найскладніший інформаційний жанр», *Теле- та радіожурналістика*, Вип. 12, с. 132.

репортажного тексту, а також мовна культура подання новинної інформації на місці події.

Мета статті – проаналізувати мовностилістичні особливості журналістського репортажного тексту на прикладі українських випусків телевізійних новин та сформулювати рекомендації для підвищення культури усного мовлення українських репортерів.

Методи дослідження. Для наукового дослідження використано такі методи: описово-аналітичний (для визначення мовних особливостей репортажного тексту), формальний (у процесі збирання, відбору та систематизації фактичного матеріалу), *порівняльно-ретроспективний* (для розкриття історичних умов появи мовних порушень в усному мовленні та формулювання рекомендацій для їхнього уникнення).

Виклад основного матеріалу. Усне мовлення українських журналістів на місці подій відтворює традицію усного мовлення в Україні. Мова засобів масової інформації на сьогодні виконує функцію джерела поповнення української літературної мови. Тому відповідальність журналіста за кожне сказане слово неабияка.

Окремі зауваги щодо мовного наповнення репортажу містять розвідки відомих науковців з теорії журналістики. Стиль подання репортажного тексту повинен бути простим. Мовні засоби мають бути зрозумілими та доступними для широкого кола глядачів та слухачів, а мовлення репортера – багатим, щоб глядач зміг відчути та побачити все те, що побачив і відчув сам журналіст. Текст має бути живим, динамічним та точним. Слова репортажу адекватно відображають подію. Для цього теж варто користуватися словником заради точного опису деталей одягу, оточення тощо. Потрібно точно відбирати лише характерні факти. Треба чергувати фрази та абзаци, короткі та довгі речення, що дає можливість вибудовувати окремий ритм репортажного тексту².

Дотримання мовних норм в усному мовленні репортерів є запорукою порозуміння з телеглядачами та підтримання доброго іміджу самих журналістів. Проте, переглянувши пряму мову українських репортерів, ми спостерегли, що журналісти не завжди використовують знання мовних норм на практиці. Деякі із них проаналізуємо.

У телевізійних репортажних текстах виявлено такі порушення:

1. Вживання пасивних конструкцій: *«Сьогодні в антикорупційному суді слухається одразу паралельно кілька справ»* («Час новин»: 12.11.19); *«Сьогодні тут слухаються справи члена ради НБУ Миколи Калинського»* («Час новин»: 12.11.19). Використання пасивних дієслів не властиве для українського усного мовлення, адже такі конструкції спотворюють мовлення, роблять його незрозумілим через граматичну відсутність суб'єкта дії в реченні. У таких випадках потрібно використовувати особові дієслова: в аналізованому реченні *слухають*.
2. Вживання повторів, тавтологій, що не сприяють економії та мінімальності мови, а, навпаки, роблять мовлення громіздким та втомливим: *«Сьогодні в антикорупційному суді слухається одразу паралельно кілька справ різних фігурантів однієї справи щодо надання стабілізаційного кредиту Національним банком у*

² Лизанчук, В. (2013), «Радіорепортаж – найскладніший інформаційний жанр», *Теле- та радіожурналістика*, Вип. 12, с. 142.

- дві тисчі чотирнадцятому році Віейбі банку» («Час новин»: 12.11.19); «Кілька днів тому Прилуки сколихнула **ще одна звістка – чергова звістка про ще одну загадкову загибель підлітка**» (ТСН: 14.11.19); «Тому **нині** відбувається верифікація, тобто перевіряють, хто саме і де саме **нині** заграбований» (ТСН: 11.11.19); «**От вже десь приблизно** з початку 8 години вони почали окремими групами збиратися на Майдані Незалежності» (ТСН: 14.11.19).
3. Помилки у вимові звуків та звукосполучень: а) пом'якшення кінцевих твердих приголосних: *обишукі* («Час новин»: 12.11.19) замість *обишуки, захисники* («Час новин»: 12.11.19) замість *захисники, яке* («Час новин»: 12.11.19) замість *яке*; б) неправильна вимова займенника *усі*: *усих* (ТСН: 14.11.19) замість *усіх*; в) неправильна вимова числівника *тисяча* зі скороченням серединного *я*: *дві тисчі чотирнадцятому році* («Час новин»: 12.11.19); г) пом'якшена вимова шиплячих звуків: *критичьних* («Час новин»: 12.11.19) замість *тисячі, зазначають* («Час новин»: 12.11.19) замість *зазначають, визначені* («Час новин»: 12.11.19) замість *визначені, обвинувачюваного* («Час новин»: 12.11.19) замість *звинувачуваного*; д) ковтання останнього звука в слові *зараз*: *йде зара слухання* (ТСН: 15.11.19); е) оглушення дзвінких приголосних у кінці слів та складів: «*Таких прохань до нього не напходило*» («Сьогодні»: 15.11.19) замість *надходило*; «*Через привітчинені двері*» (ТСН: 12.11.19) замість *привідчинені*; «*Це тиш фігурант цієї справи*» (ТСН: 12.11.19) замість *теж*, «*Зараз у сій самі судовій справі*» (ТСН: 12.11.19) замість *зараз*.

Культура вимови звуків та звукосполучень в українській мові формувалася впродовж століть, проте найбільше про неї почали писати дослідники, коли Україна стала незалежною державою і українці змогли відверто усно висловлювати свої думки та погляди. На жаль, зафіксовані порушення є послідовними в мовленні українських журналістів. Очевидно, це зумовлено впливом російської вимови. Проте одним із параметрів милозвучності української мови і є збереження всіх особливостей української вимови звуків та звукосполучень. Тому ігнорувати їх українським журналістам у прямому мовленні не варто.

4. Граматичні порушення: неправильне позначення часу: *в десятій тридцять* («Час новин»: 12.11.19) замість *о десятій тридцять*; неправильне утворення форми наказового способу дієслова: *давайте послухаємо* («Час новин»: 12.11.19) замість *послухаймо*; неправильне утворення звертання: *доброго вечора, Соломія* (ТСН: 15.11.19), *вітаю, студія* («Правда. Наживо»: 08.11.19) замість *Соломіє, студіє*; неправильне вживання прийменника *по*: «*Засідання досі триває по останній із обвинувачених, а саме по Світлані Кондзелі*» (ТСН: 15.11.19) замість *щодо справи Світлани Кондзели, Ігор Мазур може пересуватись по території Польщі лише у супроводі консула* (ТСН: 10.11.19) замість *територією, по німу справу ще не розглядають* (ТСН: 12.11.19) замість *його справу, через привітчинені двері побачили засідання по Андрію Яцюті* (ТСН: 12.11.19) замість *щодо справи Андрія Яцюти*; неправильне закінчення в родовому відмінку однини: *тяжкого ступіню* («Сьогодні»: 15.11.19) замість

ступеня; неправильні конструкції з прийменниками *на*, у на позначення часу: *у наступний рік, на наступний рік, у наступному році* (ТСН: 14.11.19) замість *наступного року*.

5. Лексичні недоліки: «*Сюда прибула група підсилення*» (ТСН: 14.11.19) замість *сюди*; «*Мова йде про вболівальників*» («Правда. Наживо»: 08.11.19); «*Мова йде про одну цілу два десятих мільярда гривень*» (ТСН: 12.11.19) замість *ідеється*; «*існуючого фінансування*» (ТСН: 14.11.19) замість *чинного, дійсного* тощо.

Окрім зазначених мовних порушень, виявлено також екання та икання в усному мовленні журналістів. Це не лише не сприяє милозвучності усного тексту, спотворює його, але й заважає глядачеві інколи збагнути зміст мовленого, відволікає увагу реципієнтів від головного. Над такими недоліками потрібно журналістам працювати самостійно, контролюючи кожне сказане слово, уникаючи заповнення ними пауз у мовленні, доки це не стане автоматичним.

Загалом репортажному текстові мало властиве вживання образних засобів мовлення, проте інколи журналісти можуть вдаватися до використання певних асоціацій, метафор, аналогій, як-от: «*Доброго ранку, Святе! Як ти бачиш, Мінськ зранку обгорнув густий туман такі ж туманні уявлення про те, що говоримуть на засіданні Тресторонньої контактної групи*» (ТСН: 11.11.19).

Висновки. У мовленні українських репортерів виявлено найбільше орфоепічних та граматичних мовних недоліків. Вважаємо, що причинами таких помилок можуть бути: 1) незнання законів милозвучності мови та граматичних мовних норм; 2) вплив російської вимови та мовних норм. Найкращими рекомендаціями журналістам для підвищення культури їхнього усного слова, на нашу думку, є, по-перше, глибоке вивчення мовних норм української мови, по-друге, тренування з начитування та вимови звуків, звукокомплексів, речень з метою уникнення та блокування слів-паразитів, екання, икання, а також з тренування правильної вимови звуків та звукосполучень.

Список літератури

1. Коваленко, Ю. Б. (2014), «Сучасний телевізійний репортаж: жанрові та мистецькі ознаки», *Культура України*, Вип. 45. URL: <https://www.academia.edu/32420944/>
2. Лизанчук, В. (2013), *Радіорепортаж – найскладніший інформаційний жанр / Василь Лизанчук. Теле- та радіожурналістика*, Вип. 12, С. 132–147.
3. Лісневська, А., Коженівська, Т. (2013), *Мистецтво телевізійного репортажу*, ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», Луганськ, 190 с.
4. Лісневська, А. (2018). «Телевізійний спецрепортаж у сучасному медіапросторі», *Теле- та радіожурналістика*, Вип. 17, С. 108–113.
5. Назар, Р. М. (2013), «Мовні особливості репортажного тексту», *I Международная научно-практическая конференция «Лингвокогнитология и языковые структуры»*, Дніпропетровськ, 14–15 лютого, URL: http://www.confcontact.com/20130214_lingvo/2_nazar.htm
6. Тарасюк, В. (2011), «Специфіка репортажу в українській інтернет-журналістиці (за матеріалами сайту ЛітАкцент)», *Науковий вісник Ужгородського університету, Серія: Філологія. Соціальні комунікації*, Вип. 26, С. 245–251.
7. Шутяк, Л. М. (2015), «Новий журналізм у медійному дискурсі України: генеза та жанрово-стилістичні ознаки», дис... на здоб. наук. ступ. канд. наук із соц. комунікацій, Дніпропетровськ, 216 с.

References

1. Kovalenko, YU. B. (2014). *Suchasnyy televiziynyy reportazh: zhanrovi ta mystetski oznaky*. *Kultura Ukrayiny*, Vyp. 45. URL: <https://www.academia.edu/32420944/>
2. Lizanchuk, V. (2013). *Radioreportazh - nayskladnishyy informatsiynyy zhanr / Vasyl Lyzanchuk*. *Tele-ta radiozhurnalistyka*, Vyp. 12, S. 132–147.
3. Lisnevska, A., Kozhenovska, T. (2013). *Mystetstvo televiziynoho reportazhu*, Luhansk, DZ «LNU imeni Tarasa Shevchenka», 190 s.
4. Lisnevska, A. (2018). *Televiziynyy spetsportazh u suchasnomu mediaprostori*. *Tele-ta radiozhurnalistyka*, Vyp. 17, S. 108–113.
5. Nazar, R. M. (2013). *Movni osoblyvosti reportazhnoyi tekstury / I Mizhderzhavna naukovo-praktychna konferentsiya «Linhvokohnitolohiya ta movna kultura»*, Dnipropetrovsk, 14–15 lyutoho, URL: http://www.confcontact.com/20130214_lingvo/2_nazar.htm
6. Tarasyuk, V. (2011 r.). *Spetsializatsiya reportazhu v ukrayinskiy internet-zhurnalistytsi (na veb-sayti LitAksent)*, *Naukovyy visnyk Uzhhorodskoho universytetu*, Seriya: Filolohiya. Sotsialni komunikatsiyi, Vyp. 26, S. 245–251.
7. Shutyak, L. M. (2015). «Novyy zhurnalizm» u mediynomu dyskursi Ukrayiny: *geneza ta zhanrovo-stylistychni poznachennya*, dys... na zdob. nauk. stup. kand. kauk iz sots. komunikatsiyi, Dnipropetrovsk, 216 s.

Стаття надійшла до редколегії 27.11.2019

Прийнята до друку 28.11.2019

THE LANGUAGE OF TELEVISION REPORT

Nataliia Mykhailychenko

*Ivan Franko National University of Lviv,
Generala Chuprynky Str., 49, 79044, Lviv, Ukraine,
e-mail: myhajlychenko@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0003-3599-3914>*

The linguistic features of television news reportage are characterized by the example of modern of television news release. Language errors in journalistic reports are analyzed. The reasons are explained and recommendations for broadcasting by Ukrainian reporters are given.

Reportage is one of the most important genres of Ukrainian journalism through which the viewer receives information from the scene in an easy and accessible style. Therefore, the image of the reporter and his / her speech are of paramount importance, because the journalist transmits the information to the recipient through extra-lingual and linguistic means. It is a reflection of life through the author's perception, through the prism of a certain idea that determines the storyline of the report. Therefore, the form and content of the communication is of great importance.

The speech of the Ukrainian reporters revealed the most spelling and grammatical shortcomings. We believe that the reason for such errors can be only ignorance of the laws of the language's graciousness and grammatical norms. The best recommendations, in our opinion, may be, first, the study of the language norms of the Ukrainian language, secondly, training in reading and pronunciation of sounds, sound complexes, sentences in order to avoid and block errors, as well as the correct pronunciation of sounds and sounds .

Key words: language norm, reportage, language errors.